

מורשת גוש עציון

מוזמנים לקרוא, להכיר, לסייל ולהתחבר

דעות החודש הרב יהודה עמיטל

ברבו של יום ג' בכסלו תשכ"ט (1969), ערב גשום וקר, נפתחה באופן רשמי ישיבת הר עציון. כ-30 תלמידים התייצבו במבני הלגיון הירדני הנטושים שבקיבוץ כפר עציון.

החלטתם של שבי גוש עציון להקים ישיבה בגוש עציון נבעה מתוך ההבנה כי לא יוכלו לבסס יישובים גדולים רק על חקלאות, מתוך רצון להנציח את חיי התורה והחברה שתססו כאן קודם למלחמת השחרור, וכן מתוך שאיפה לראות ביסודה של ישיבה שתהווה גולת כותרת רוחנית לגוש המחודש ימיו. ישיבה ישראלית חדישה בתכניה ובהתייחסותה למדינה ולחברה. (מעובד מתוך "גוש עציון חמישים שנות מאבק ויצירה"- יוחנן בן יעקב)

הוגי רעיון ישיבת הר עציון פנו אל הרב יהודה עמיטל בבקשה לעמוד בראש הישיבה.

הרב יהודה עמיטל (קליין) נולד בשנת תרפ"ה (1924) בהונגריה. לאחר הכיבוש הנאצי, נלקח למחנה עבודה בו שהה כשמונה חודשים.

הוא שוחרר בשמחת תורה תש"ה (9 באוקטובר 1944) ועלה ארצה, שריד יחיד למשפחתו.

בהגיעו לארץ, המשיך את לימודיו בישיבת 'חברון' והוסמך לרבנות על ידי הרב איסר זלמן מלצר. יום אחרי הכרזת המדינה, התגייס לצה"ל ולחם במלחמת העצמאות.

הרב עמיטל למד ולימד בפרדס חנה והקים, יחד עם חותנו הרב צבי יהודה מלצר, את 'ישיבת הדרום' ברחובות וכאמור לאחר מלחמת ששת הימים נקרא לכהן כראש ישיבת הר עציון.

לאחר הקמת הישיבה הזמין את הרב אהרן ליכטנשטיין להצטרף אליו בראשות הישיבה, והשניים שימשו יחד בראשות הישיבה עד לפרישתו מהתפקיד. בהנהגתם

התאפיינה הישיבה בפתיחות חינוכית, שאיפשרה למגוון תפיסות הגותיות ופוליטיות לדור בכפיפה אחת.

דמותו הייחודית של הרב עמיטל היוותה השראה והותירה חותם על דורות רבים של תלמידים. לרב הייתה אישיות מיוחדת, שילוב מופלא בין שכל לבין רגש, בין הלכה לבין חיי מעשה, בין חלום ובין מציאות, בין שמרנות ובין פתיחות.

יסוד בסיסי בהגותו של הרב עמיטל הוא סיפור "התינוק הבוכה" אותו היה נוהג לספר לתלמידיו:

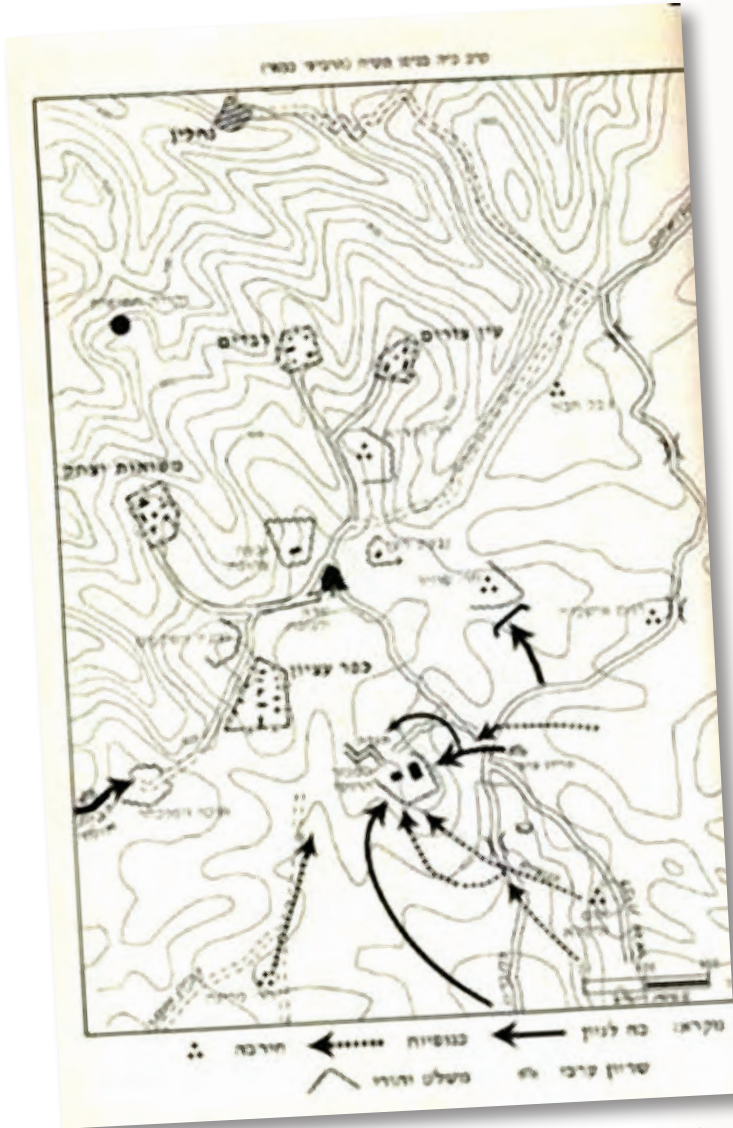
מעשה באדמו"ר הזקן בעל התניא שישב ולמד בחדרו. לפתע שמע תינוק בוכה. סגר האדמו"ר את הגמרא, ניגש לחדרו של התינוק והרגיעו. לאחר מכן מצא בחדר הסמוך את נכדו כשהוא יושב שקוע בלימודו. "מדוע לא קמת להרגיע את התינוק הבוכה?" שאל. הנכד הנבון ענה: "הייתי שקוע כל כך בלימוד עד שלא שמעתי כלל את קול הבכי". העיר לו סבו: "אם אדם לומד תורה ואיננו שומע קול של תינוק יהודי בוכה, משהו פגום בלימוד זה".

לדבריו של הרב עמיטל סיפור זה הוא העיקרון המכונן של הישיבה: לימוד תורה תוך כדי התעלמות מצורכי הזולת מצביע על פגם יסודי בלימוד עצמו.

הרב עמיטל העמיד אחריו אלפי תלמידים מהם רבנים, ראשי ישיבות, מנהלי מוסדות חינוך ומחנכים בדרכו ולאור תורתו ומורשתו.

על החיבור המיוחד של הרב לתלמידיו מספר בנו:

"אחת הסיבות שאדם בגיל למעלה משמונים יכול היה לדבר אל צעירים והם רצו כל כך לשמוע אותו, היתה הכנות שהיתה בק. לא היית ראש ישיבה 'מחבקי' בסגנון שיש המחפשים היום, אך התלמידים נדבקו בק משום שהיתה להם מחד היכולת להבין את התהליכים העוברים על נפשם, ומאידך היתה בק כנות מיוחדת. לא הסתתרת מאחורי מסך של אדם שכאילו אין לו עצמו לבטים וקשיים, וזה מה שגרם לבחורים להתחבר אליך. הכנות היתה אצלך אורח חיים"

מפת הקרב ותמונתו של מוש זילברשמיד (מתוך מרכז מורשת גוש עציון)

חודש ניסן של שנת תשי"ח ככלל מאופיין במתח אדיר בגוש עציון, בעיקר בכבישים, בדרך לירושלים. שבועות ספורים לאחר ששיירת נבי דניאל ושיירות נוספות במרחב ירושלים נפלו, הבינו תושבי הגוש שלמאבק על הדרכים ישנו מקום גורלי במערכה ושעליהם לצאת בהתקפות ולחסום את הדרך עבור שיירות ערביות. ההתקפות על התחבורה הערבית גוררת תגובות והמתיחות במרחב עולה שלב.

נצח ירושלים - זו הייתה סיסמת המאורעות והקרבות שנטבעה על ידי מוש זילברשמיד מפקד הגוש. הסיסמא הזו מאפיינת את מהותם של קרבות חודש ניסן. סיסמא זו נאמרה מתוך ההבנה שמטרתה של המלחמה שמתחוללת בגוש אחת היא: להיות הכח שמגן על ירושלים מדרום.

בכ"ג בניסן קיבלו לוחמי הגוש פקודה לחבל בתחבורת האויב לירושלים, וכך היה: הלוחמים פוצצו גשר ושני קווי טלפון מרכזיים מאד. כך היה גם בכ"ד בניסן, כאשר שיירה ערבית גדולה שהייתה בדרכה מחברון לירושלים הותקפה על ידי אנשי הגוש.

בבוקר כ"ה בניסן החלה הפגזה כבדה על מרחב המנזר הרוסי. הפגזות מסוג זה היו דבר שבשגרה מאז שהלוחמים שישבו במנזר החלו לפגוע בתחבורה הערבית אלא שהפעם כמות הפגזים, תדירות הירי והדיוק היו בסדר גודל גדול הרבה יותר. כתוצאה מהירי הכבד נהרגו שלושה מהלוחמים במנזר.

אחרי ההפגזות שנועדו "לרכך" את המנזר ולהחליש את היושבים בו, הסתערו אל המנזר חיילי הליגיון הערבי בסיוע המוני ערבים, בשיתוף כוחות בריטיים במטרה לסלק את כוחותינו מהמשלטים החולשים על כביש ירושלים - חברון. קרב קשה ועקוב מדם התנהל, כך דיווח מוש, מפקד הגוש לאחר הקרב: "יחס הכוחות היה - מרגמה אחת שלנו נגד עשרות תותחים, מרגמות ומכונות של האויב". לאחר קרב נואש, עלה בידי התוקפים לכבוש את המנזר הרוסי.

על קברם של 12 ההרוגים בקרב זה
ספד מוש:

"מה אנו ומה חיינו? אפס וכלום.
העיקר הוא המפעל בו אנו חיים.
נכה באוייב בכל מקום שנשיגו,
נפריע לו לממש את זממו.
תשובתנו נחושה - נצח ירושלים."

תקוע מוזכרת גם בימי רחבעם, עזרא ונחמיה ובמדרשים שונים.

לאחר מותו של יהודה המקבי ואלעזר אחיו, יהונתן ממשיך להנהיג את המרד ונאלץ לברוח אל מדבר תקוע יחד עם תומכיו הקרובים. "וַבְּהַיָּדֵעַ זֹאת לְיוֹנָתָן וּלְשִׁמְעוֹן אָחִיו וְלִכְלֵל הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִיתוֹ בָּרְחוֹ אֶל מְדַבֵּר תְּקוּעַ..." (חשמונאים א', ט' ל"ג).

בנוסף, תקוע וסביבתה היוו מוקד חשוב לנזירים בתקופה הביזנטית (638-325 לסה"נ).

בדילוג אל העת החדשה נזכיר את חוקרי ארץ ישראל החשובים שטיילו ותיעדו את הארץ את תקוע וסביבתו במאה ה-19: הנרי בייקר טריסטראם, ויקטור גרן ואחריהם גם יצחק ורחל ינאית בן צבי.

בסמוך ליישוב תקוע שוכן כפר ערבי בשם תקוע ובתחומיו תל ארכיאולוגי גדול.

מהו תל? תל הוא אתר (ברוב המקרים מוגבה מסביבתו) בו נמצאים שרידים וממצאים מתקופות שונות. ממש כמו עוגת שכבות, בכל תקופה בנו התושבים את בתיהם על גבי חורבות העיר שחרבה בתקופה שקדמה להם.

בגוש עציון יש לנו כמה תלים עתיקים, הפעם נתמקד בתל תקוע שממוקם בצומת הנביא עמוס.

זיהוי התל כעיר תקוע המקראית הוא ע"פ המיקום הגיאוגרפי ועל פי השם שהשתמר בשמו של הכפר הערבי, תוקוע.

לאורך ההיסטוריה מוזכרת תקוע כמקום בו אירעו אירועים היסטוריים וכעיר ממנה יצאו דמויות חשובות.

הראשונה שנזכיר היא האישה התקועית עליה מסופר בספר שמואל שהייתה חכמה וייעצה לדוד המלך (ש"ב, פרק יד, א-כד).

אחת מהדמויות החשובות שחיו בתקוע בתקופת המקרא הוא כמובן עמוס הנביא (לו הקדשנו פרק בעלון של חודש טבת)

תל תקוע

צילום: נוה כסלו

על גדת נחל תקוע פורח בחודשים האלה פרח גדול ומפואר. הפרח המיוחד הזה נקרא אירוס שחום. האירוס או האיריס הוא מהפרחים הגדולים המרשימים והיפים ביותר שיש לנו בארץ.

את מיני האירוס השונים ממיינים החוקרים לקבוצות שונות והאירוס השחום משתייך לקבוצה מופלאה שיש הקוראים לה "אירוסי השושן" מכיוון שלטענתם האירוסים הללו הם השושנים המוזכרים במקורות כגון: "דודי ירד לגנו לרעות בגנים וללקוט שושנים".

אך השם המקובל יותר לקבוצה זו הוא "אירוסי ההיכל" על שום מבנה הפרח המזכיר היכל מפואר.

ב"אירוסי ההיכל" הנחשבים ליפים ביותר ישנם 54 מינים בעולם, כולם גדלים ברצועה אחת צרה בין הנגב שלנו לבין דרום טורקיה ועד להרי הקווקז.

תשעה ממיני "אירוס ההיכל" גדלים בארץ ישראל. חלקם אנדמיים לארץ ישראל (כלומר גדלים רק כאן ולא בשום מקום אחר בעולם) וחלקם תת-אנדמיים והם מצויים גם בירדן סוריה ולבנון.

האירוס השחום פורח באזורנו לקראת הפסח (בסוף מרץ ובתחילת אפריל).

צבע הפרחים חום-ארגמן כהה, כמעט שחור. האירוס השחום הוא צמח אנדמי לארץ-ישראל ולירדן. הוא מופיע במדרונות ההרים היורדים לבקע הירדן משני צדדיו: במזרחו בגלעד ובדרום הגולן, במערב בעיקר במדבר שומרון ובמדבר יהודה.

לכו לצפות בפלאו!

חפשו את "שביל האירוס השחום" בתקוע.

חידה

מי יידע לנקוב בשמות של עוד 5 מיני אירוסים שגדלים בארץ?

